

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

Schooljaar 2026/2027 - laatst gewijzigd 25-08-2026

A. Verschil en gelijkwaardigheid

Les	Onderwijsdoelen	Leerdoelen	Portfolio-opdracht
Start			
1. Ik en mijn omgeving	A4: De student verkent (eigen) ervaringen en onderneemt activiteiten binnen spanningen tussen verschil en gelijkwaardigheid en verbindt deze met gebeurtenissen in samenleving en beroep.	Ik kan vertellen wie ik als persoon ben. Ik kan uitleggen hoe mijn omgeving mijn gedrag beïnvloedt. Ik kan de verschillen in diversiteit in mijn beroepsveld herkennen. Ik kan een moodboard maken over diversiteit in mijn eigen omgeving.	Hoe divers is mijn omgeving?
2. Kennisbasis	D1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in vormen van macht en besluitvorming en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).		

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

3. Kennistoets	D1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in vormen van macht en besluitvorming en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).		
Thema's			
4. Discriminatie	A1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe mensen en groepen verschillend mogen zijn én hoe pluraliteit begrensd wordt vanwege het principe van gelijkwaardigheid. A2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe in- en uitsluiting werkt en hoe verschil en gelijkwaardigheid daarmee samenhangen. A3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen bij de spanning tussen verschil en gelijkwaardigheid en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).	Ik kan benoemen welke minderheidsgroepen er in Nederland zijn. Ik kan uitleggen hoe vooroordelen kunnen leiden tot discriminatie. Ik kan uitleggen hoe we door middel van gelijkwaardigheid met elkaar kunnen samenleven. Ik kan een campagne maken over een maatschappelijke ontwikkeling die veel te maken heeft gehad met discriminatie.	Aan de slag: maak een postercampagne (45 minuten)

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

5. Ons slavernijverleden	A1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe mensen en groepen verschillend mogen zijn én hoe pluraliteit begrensd wordt vanwege het principe van gelijkwaardigheid. A2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe in- en uitsluiting werkt en hoe verschil en gelijkwaardigheid daarmee samenhangen. A3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen bij de spanning tussen verschil en gelijkwaardigheid en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).	Ik kan de rol van Nederland in het slavernijverleden uitleggen. Ik kan uitleggen welke gevolgen het slavernijverleden nu nog heeft en hoe dit samenhangt met ongelijkheid. Ik kan uitleggen of mijn omgeving aandacht besteedt aan ons slavernijverleden. Ik kan een poster maken om Keti Koti te vieren.	Aan de slag: herdenk het slavernijverleden (30 minuten)
6. Feminisme	A1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe mensen en groepen verschillend mogen zijn én hoe pluraliteit begrensd wordt vanwege het principe van gelijkwaardigheid. A2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe in- en uitsluiting werkt en hoe verschil en gelijkwaardigheid daarmee samenhangen. A3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen bij de spanning tussen verschil en gelijkwaardigheid en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).	Ik kan uitleggen wat feminisme is. Ik kan voorbeelden van emancipatiegolven noemen. Ik kan verwoorden waar we nu staan op het punt van feminisme in Nederland. Ik kan een tijdlijn maken van feminisme in Nederland.	Aan de slag: maak een tijdlijn van feminisme in Nederland (35 minuten)
Vraagstukken			

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

7. Femicide	A5: De student verkent diens standpunten en ontwikkelt handelingsmogelijkheden bij vraagstukken waar verschil en gelijkwaardigheid op gespannen voet staan en beschrijft hoe deze standpunten en handelingsmogelijkheden zich verhouden tot democratische waarden en dilemma's.	Ik kan uitleggen wat met femicide wordt bedoeld. Ik kan uitleggen hoe ongelijkwaardigheid bij dit probleem een rol speelt. Ik kan mijn mening onderbouwen met informatie uit een tekst. Ik kan uitleggen waarom gelijkwaardigheid en vrijheid bij de aanpak belangrijk zijn. Ik kan een duidelijk veiligheidsplan maken voor een mbo-school.	Maak een meldroute voor een veilige mbo-school (60 minuten)
8. Etnisch profileren	A5: De student verkent diens standpunten en ontwikkelt handelingsmogelijkheden bij vraagstukken waar verschil en gelijkwaardigheid op gespannen voet staan en beschrijft hoe deze standpunten en handelingsmogelijkheden zich verhouden tot democratische waarden en dilemma's.	Ik kan uitleggen wat het probleem is bij etnisch profileren. Ik kan uitleggen hoe een controle tot uitsluiting kan leiden. Ik kan mijn mening onderbouwen met informatie uit een tekst. Ik kan uitleggen waarom gelijkwaardigheid en vrijheid bij controles kunnen botsen. Ik kan samen tien ideeën bedenken voor eerlijkere controles.	Bedenk 10 ideeën voor eerlijke controles (60 minuten)
9. Stagediscriminatie	A5: De student verkent diens standpunten en ontwikkelt handelingsmogelijkheden bij vraagstukken waar verschil en gelijkwaardigheid op gespannen voet staan en beschrijft hoe deze standpunten en handelingsmogelijkheden zich verhouden tot democratische waarden en dilemma's.	Ik kan uitleggen wat stagediscriminatie is. Ik kan twee oplossingen voor stagediscriminatie vergelijken. Ik kan mijn mening onderbouwen met informatie uit een tekst. Ik kan uitleggen waarom gelijkwaardigheid en vrijheid bij stagekeuzes botsen. Ik kan een duidelijk advies maken voor de stagecoördinator.	Maak een stappenkaart voor eerlijke stagematching (60 minuten)

C. Maatschappijvisies

Les	Onderwijsdoelen	Leerdoelen	Portfolio-opdracht
-----	-----------------	------------	--------------------

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

Start			
1. Ik en de maatschappij	C4: De student verkent (eigen) ervaringen met verschillende maatschappijvisies en maatschappelijke ordeningen en verbindt deze met gebeurtenissen in samenleving en beroep.	Ik kan mijn eigen waarden benoemen. Ik kan waarden koppelen aan verschillende maatschappijvisies. Ik kan uitleggen welke maatschappijvisies aansluiten bij mijn waarden. Ik kan een relevante boodschap maken voor waarden die belangrijk zijn in mijn beroepsomgeving.	Boodschap met waarde
2. Kennisbasis	D1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in vormen van macht en besluitvorming en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).		

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

3. Kennistoets	D1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in vormen van macht en besluitvorming en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).		
Thema's			
4. Armoede	C1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe vanuit verschillende maatschappijvisies gekeken kan worden naar maatschappelijke vraagstukken en bijbehorende oplossingsrichtingen. C2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe actie, beleid en regelgeving beogen bij te dragen aan (deel)oplossingen van maatschappelijke vraagstukken. C3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in hoe maatschappijvisies en maatschappelijke ordeningen vorm krijgen en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).	Ik kan uitleggen wat arm zijn in Nederland betekent. Ik kan de oorzaken en de gevolgen beschrijven van armoede in Nederland. Ik kan verschillende ideeën voor het bestrijden van armoede in Nederland beschrijven. Ik kan een actieplan bedenken hoe ik jongeren in armoede kan helpen in mijn eigen omgeving.	Aan de slag: kom in actie tegen armoede onder studenten (35 minuten)

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

5. Vluchtelingen in Nederland	C1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe vanuit verschillende maatschappijvisies gekeken kan worden naar maatschappelijke vraagstukken en bijbehorende oplossingsrichtingen. C2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe actie, beleid en regelgeving beogen bij te dragen aan (deel)oplossingen van maatschappelijke vraagstukken. C3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in hoe maatschappijvisies en maatschappelijke ordeningen vorm krijgen en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).	Ik kan het asielbeleid van Nederland uitleggen. Ik kan de oorzaken en de gevolgen van het uitzetbeleid in Nederland benoemen. Ik kan uitleggen waarom sommige mensen voor en andere mensen tegen het opvangen van asielzoekers zijn. Ik kan een gastles van een vluchteling of rondleiding in een AZC organiseren.	Aan de slag: het verhaal van een vluchteling
6. Bestaanszekerheid	C1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe vanuit verschillende maatschappijvisies gekeken kan worden naar maatschappelijke vraagstukken en bijbehorende oplossingsrichtingen. C2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe actie, beleid en regelgeving beogen bij te dragen aan (deel)oplossingen van maatschappelijke vraagstukken. C3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in hoe maatschappijvisies en maatschappelijke ordeningen vorm krijgen en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).	Ik kan uitleggen wat bestaanszekerheid in Nederland betekent. Ik kan beschrijven hoe de overheid zorgt voor de burgers. Ik kan verschillende maatschappijvisies op bestaanszekerheid vergelijken met elkaar. Ik kan vrijwilligerswerk doen!	Aan de slag: doe vrijwilligerswerk (20 minuten voorbereidingstijd)
Vraagstukken			
7. Woningnood	C5: De student verkent diens standpunten en ontwikkelt handelingsmogelijkheden ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken en oplossingsrichtingen en beschrijft hoe deze standpunten en handelingsmogelijkheden zich verhouden tot democratische waarden en dilemma's.	Ik kan uitleggen waarom jongeren moeilijk een betaalbare woning vinden. Ik kan twee oplossingen voor de woningnood vergelijken. Ik kan mijn mening onderbouwen met informatie uit een tekst. Ik kan uitleggen waarom gelijkwaardigheid en vrijheid bij woningbouw botsen. Ik kan een duidelijk advies maken voor de gemeenteraad.	Check het woningplan van een politieke partij (60 minuten)

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

8. Jeugdcriminaliteit	C5: De student verkent diens standpunten en ontwikkelt handelingsmogelijkheden ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken en oplossingsrichtingen en beschrijft hoe deze standpunten en handelingsmogelijkheden zich verhouden tot democratische waarden en dilemma's.	Ik kan uitleggen hoe jongeren in criminaliteit terecht kunnen komen. Ik kan twee manieren om jeugdcriminaliteit aan te pakken vergelijken. Ik kan mijn mening onderbouwen met informatie uit een tekst. Ik kan uitleggen waarom rechtszekerheid en solidariteit bij de aanpak botsen. Ik kan uitleggen hoe mijn gemeente scoort op criminaliteit en risicojongeren.	Onderzoek jeugdcriminaliteit in jouw gemeente (60 minuten)
9. Arbeidsmigratie	C5: De student verkent diens standpunten en ontwikkelt handelingsmogelijkheden ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken en oplossingsrichtingen en beschrijft hoe deze standpunten en handelingsmogelijkheden zich verhouden tot democratische waarden en dilemma's.	Ik kan uitleggen waarom arbeidsmigranten naar Nederland komen. Ik kan een economisch en een sociaal belang vergelijken. Ik kan mijn mening onderbouwen met informatie uit een tekst. Ik kan uitleggen waarom vrijheid en solidariteit bij arbeidsmigratie botsen. Ik kan een duidelijke rechtenroute maken voor arbeidsmigranten.	Maak een rechtenroute voor arbeidsmigranten (60 minuten)

D. Macht en besluitvorming

Les	Onderwijsdoelen	Leerdoelen	Portfolio-opdracht
Start			

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

1. Ik en de macht	D4: De student verkent (eigen) ervaringen met vormen van macht en besluitvorming en verbindt deze met gebeurtenissen in samenleving en beroep.	Ik kan uitleggen hoe ik sta tegenover macht. Ik kan voorbeelden benoemen waarin ik met macht en besluitvorming te maken heb. Ik kan mijn ervaringen met macht (in de opvoeding) vergelijken met die van anderen. Ik kan een podcast maken over mijn opvoeding.	Podcast over de opvoeding
2. Kennisbasis	D1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in vormen van macht en besluitvorming en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).		

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

3. Kennistoets	D1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in vormen van macht en besluitvorming en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).		
Thema's			
4. De gemeente	D1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in vormen van macht en besluitvorming en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).	Ik kan uitleggen hoe inwoners invloed hebben op besluiten van de gemeente. Ik kan uitleggen wat de gemeenteraad, het college van B&W en de burgemeester doen. Ik kan benoemen welke belangen verschillende partijen hebben. Ik kan voor- en nadelen van lokale democratie onderzoeken.	Aan de slag: adviseurs gemeenteraad (60 minuten)

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

5. Democratie in Nederland	D1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in vormen van macht en besluitvorming en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).	Ik kan benoemen welke groepen meedenken en meebeslissen. Ik kan uitleggen hoe de belangen van verschillende groepen invloed hebben op besluitvorming. Ik kan de voor- en nadelen van meedenken en meebeslissen benoemen. Ik kan een sociale media-campagne bedenken om jongeren te betrekken bij (mede)zeggenschap.	Aan de slag: sociale media-campagne (60 minuten)
6. Drugscriminaliteit	D1: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D2: De student onderbouwt met voorbeeldgevallen hoe (mede)zeggenschap en besluitvorming in verschillende situaties vormkrijgen, welke belangen deze weerspiegelen en welke voor- en nadelen aan deze vormgeving verbonden zijn. D3: De student onderbouwt hoe maatschappelijke ontwikkelingen een rol spelen in vormen van macht en besluitvorming en welke bijdrage (groepen) mensen op die ontwikkelingen hebben (gehad).	Ik kan de oorzaken en gevolgen van drugshandel in Nederland beschrijven. Ik kan voorbeelden noemen van hoe jongeren te maken hebben met de drugscriminaliteit. Ik kan onderbouwen welke instanties betrokken zijn bij de aanpak van drugscriminaliteit en hoe beslissingen daarover worden genomen. Ik kan een organisatiekaart maken over drugscriminaliteit.	Aan de slag: vlog tegen drugsgebruik
Vraagstukken			

Verantwoording NEO/mbo – Burgerschap, niveau 3-4

7. Klimaatverandering	D5: De student verkent diens standpunten en ontwikkelt handelingsmogelijkheden bij het uitoefenen van macht en invloed ten aanzien van besluitvorming en beschrijft hoe deze standpunten en handelingsmogelijkheden zich verhouden tot democratische waarden en dilemma's.	Ik kan uitleggen wat klimaatverandering veroorzaakt. Ik kan vergelijken hoeveel invloed verschillende groepen op klimaatbesluiten hebben. Ik kan mijn mening onderbouwen met informatie uit een tekst. Ik kan uitleggen waarom volkssoevereiniteit en solidariteit bij klimaatbeleid botsen. Ik kan een klimaatvoorstel maken voor de gemeenteraad.	Speel de klimaatraad van jouw gemeente (60 minuten)
8. Asielzoekerscentrum	D5: De student verkent diens standpunten en ontwikkelt handelingsmogelijkheden bij het uitoefenen van macht en invloed ten aanzien van besluitvorming en beschrijft hoe deze standpunten en handelingsmogelijkheden zich verhouden tot democratische waarden en dilemma's.	Ik kan uitleggen waarom een gemeente bij een nieuw azc een moeilijke keuze moet maken. Ik kan belangen en invloed van omwonenden, asielzoekers, politici en de gemeente vergelijken. Ik kan mijn mening onderbouwen met informatie uit de video. Ik kan de spanning tussen inspraak en solidariteit uitleggen en afwegen. Ik kan een onderbouwde inspraakkaart maken voor een bewonersavond.	Maak een inspraakkaart voor een bewonersavond (60 minuten)
9. Cameratoezicht	D5: De student verkent diens standpunten en ontwikkelt handelingsmogelijkheden bij het uitoefenen van macht en invloed ten aanzien van besluitvorming en beschrijft hoe deze standpunten en handelingsmogelijkheden zich verhouden tot democratische waarden en dilemma's.	Ik kan uitleggen welk probleem cameratoezicht probeert te verminderen. Ik kan de macht en verantwoordelijkheid van gemeente, burgemeester en politie vergelijken. Ik kan mijn mening onderbouwen met informatie uit een tekst. Ik kan veiligheid en vrijheid bij cameratoezicht afwegen. Ik kan een onderbouwde camerakaart maken voor een jongerenfestival.	Maak een camerakaart voor een jongerenfestival (60 minuten)